

De kunst van het natuurlijk imkeren

Werken met de lattenkast

In Nederland gangbare methoden van imkeren zijn effectief, maar met de lattenkast (top bar hive) is het bijhouden voor de imker eenvoudiger en voor de bijen meer aangepast aan hun gedrag in het wild. De auteur beschrijft hoe men met deze Afrikaanse kast moet werken.

Ben Som de Cerff – foto's Ria Harkink

De lattenkast is een houten bijenkast, die vooral in Afrika vanwege zijn eenvoud en lage exploitatiekosten veel gebruikt wordt. Onze bekende spaarkasten zijn zogenaamde stapelkasten, waarbij er in het drachtseizoen één of meerdere broedkamers en honingkamers gezamenlijk de behuizing vormen voor één bijenvolk.

Een lattenkast ziet er uit als een langwerpige houten kist met schuine voor- en achterwand. Hij is groot; de inhoud is te vergelijken met die van ca. 2,5-3 broedkamers, waarbij de ruimte voor het volk flexibel is in te richten door een scheidingswand (sluitblok) te gebruiken. De groei van het volk vindt in horizontale richting plaats. In plaats van raampjes worden uitsluitend toplatten van 3,5 cm breed gebruikt, die tegen elkaar geschoven worden. Zo vormen ze een gesloten geheel en hebben daarmee de functie van dekplank. Als dak gebruikt men vaak planken, ijzeren platen of golfplaten. Mooie waterbestendige schuine houten daken zijn ook aantrekkelijk om te zien. Die afdekking voorkomt het nat worden van de toplatten.

De toplatten worden voor het gebruik middenonder voorzien van een reepje voorbouw (strookje kunstraat) of van een driekantige lat, zodat de bijen deze voorzieningen als begin voor de vrije raatbouw kunnen gebruiken. De zijwanden vormen een hoek van ca. 115 graden met de bodem van de kast. Dit vermindert het vastbouwen van de natuurbouwraten aan de zijwanden. Meestal worden de raten door de bijen nog op twee punten per zijkant vastgezet aan de zijwanden.

De kast voor een hoofdvolk heeft doorgaans een lengte van ruim 1 meter, een hoogte van ongeveer 30 cm en de toplatten zijn ca. 50 cm lang. Door de kasten met behulp van poten ongeveer een meter van de grond te plaatsen kan men staande en met een minimale rugbelasting alle werkzaamheden in de kast verrichten. In zo'n lattenkast is ruimte voor ongeveer 26 toplatten en 2 scheidingswanden. Er zijn kasten met een vaste bodem en kasten met een gaasbodem met schuiflade. Een goed compromis is de eenvoudige kast met vaste bodem maar met een uitneembare plank onderlangs aan de achterzijde, als kijkluik over de hele lengte. Via dit kijkluik kan een vel A3-papier of twee keer een vel A4-papier op de bodem gelegd worden om de mijtenval gedurende enige dagen te controleren.

Vergelijkender wijze

Bijen in een lattenkast leveren dezelfde bestuivingsprestatie en hun arbeid resulteert voor de imker en zijn omgeving in heerlijke raat-, pers- of lekhoning.

1

2

3

4

1. Lattenkast met de vele toplatten.
2. Weggenomen kijkluik over de lengte van de kast.
3. Scheidingswand.
4. Ombouwen van miniplusformaat naar toplatten natuurbouw.

De lattenkast zelf is in aanschaf en gebruik goedkoper dan andere kasten, redenen voor de oorspronkelijke ontwikkeling ervan, in Afrika. En vooral: imkeren met lattenkasten is een heel andere belevenis dan die met spaarkasten, meer gericht op het houden van bijen dan op het verrichten van imkertechnische handelingen. Overigens, aangezien we in een lattenkast met losse bouw werken, kunnen de meeste imkertechnische handelingen, anders dan met korven, wel uitgevoerd worden.

De raten hangen uitsluitend aan de toplatten en worden niet ondersteund door RVS-draad of houten zij- en onderlatten. Door de unieke structuur van de uitgebouwde natuurraat behoudt die zijn stevigheid, ook als er 3,5 kg honing in zit. De raten moeten wel met de nodige voorzichtigheid uitgenomen en altijd verticaal gehouden worden. Door met de hand de onderzijde van de raat te ondersteunen kan de raat ook voorzichtig wat gekanteld worden.

Kunstraat en raampjes hoeven niet aangeschaft te worden. De bijen bouwen hun eigen schone natuurraat aan de toplatten en bij het oogsten van de honing wordt de raat verwijderd. De raat wordt in principe niet teruggeplaatst en alleen gebruikt voor de productie van schone was voor kaarsen of kunst-raat. Voor het inwinteren en tijdens de voorjaarsinspectie kunnen overtollige en oude raten verwijderd worden, waarna het volk kleiner gezet wordt met de scheidingswand.

De geogste honing kan als raat-, pers- of lek-honing worden verwerkt. Voor het verkrijgen van pershoning is een fruit- of honingpers nodig of, nog goedkoper, een eenvoudige emmer met zeef en kaasdoek en een aardappelstamper. De gestampde honing wordt in een kaasdoek boven de emmer gehangen. Indien een slinger met metalen korf beschikbaar is, kunnen de raten echter ook goed geslingerd worden.

In lattenkasten wordt meestal geen gebruik gemaakt van moerroosters. Het volk bepaalt zelf de verhouding tussen broednest en honingopslag. Overigens is een verticaal moerrooster, net als in de Golzkast, wel toepasbaar.

Door de ongedeelde ruimte ontstaat een mooi broednest, dat ongehinderd zijwaarts uitgebreid kan worden, mits de imker tijdig en op de juiste plaats in de kast nieuwe toplatten met een reepje voorbouw plaatst. Dit vraagt wel enige ervaring en oefening en vooral bekendheid met de drachtkalender van je omgeving. Er wordt regelmatig één nieuwe toplat tussen het broednest en de al gevulde honing- of stuifmeelraten gehangen en tevens één naast of tussen de honingraten, voor uitbreiding van de honingopslag. Hierdoor wordt de raat bij dracht direct uitgebouwd. Verder wordt het broednest op deze wijze niet ingeperkt door de honingraten.

De zwerm drift wordt door de ruim bemeten broed-

ruimte minder snel aangewakkerd. Tussen de toplatten die gebruikt worden als honingraten, brengen sommige imkers zogenaamde 'spacers' aan, dunne latjes, die de toplatten verbreden zodat er spekraten gebouwd kunnen worden.

Doordat er niet gewerkt wordt met broed- en honingkamers en er doorgaans geen gebruik wordt gemaakt van moerroosters worden allerlei imker-technische methoden die de honingogst zouden kunnen maximaliseren meestal achterwege gelaten. Het volk mag bij deze vorm van natuurlijk imkeren zijn eigen weg gaan.

Zwermbeheersing

Door een kleine aanpassing van de lattenkast kan deze ook dienst doen als ruimte voor afleggers. Door naast de normale vliegopening aan een kant van de lange zijde ook aan de andere kant daarvan een kleine vliegopening te maken, kan - bij het constateren van belegde zwermcellen - door het gebruik van een tweede scheidingswand een aflegger in dezelfde lattenkast gemaakt worden. De zwerm-drift van het hoofdvolk wordt daarmee getemperd en er ontstaat een dochtervolk op basis van zwermcellen in het naastgelegen deel van de kast. Na een voorspoedige uitwintering van beide volken in dezelfde kast kunnen deze desgewenst in het voorjaar weer verenigd worden door het wegnemen van de scheidingswanden en het aaneen sluiten van de broednesten.

Eenvoudige controles – minder stress

Vanwege het ontbreken van meerdere broed- en honingkamers en de aaneengesloten toplatten ontsnapt er minder warmte bij het uitnemen van een raat dan bij het afnemen van de dekplank in een stapelkast. De warmte blijft dus beter hangen tussen de aaneengesloten raten. Bij een controle is het niet nodig om alle raten uit te nemen. Vaak kan de controle beperkt blijven tot de eerste twee of drie bezette broedraten.

Hoe kun je deze kast bevolken?

Deze manieren geven de grootste kans op succes:

1. Door gebruik te maken van een aflegger uit een andere lattenkast (of omgebouwde zesramer, zie *Bijenhouden 2013-7 p. 12. Red.*). Let wel op of de maatvoering van de raten hetzelfde is.
2. Door er een natuurzwerm of een schudzwerm in te huisvesten.
3. Door een volkje uit bijvoorbeeld een miniplus over te zetten naar de lattenkast.

Het raamformaat van een miniplus is hier geschikt voor. De raampjes kunnen aan de toplatten vastgebonden worden. De uitbouw van naast- en tussenliggende toplatten wordt gestimuleerd door te voeren met suikerwater.

Voordelen lattenkast

- lagere aanschafkosten (geen kunstraat, slechts één eenvoudige behuizing)
- lagere exploitatiekosten (geen reserveraampjes, kunstraat en afleggerkast)
- geen gesleep met broed- en honingbakken
- geen belasting van de rug: max. 3,5 kg te tillen
- simpele bedrijfsmethode: makkelijker te leren
- minder belasting van de bijen bij controles
- natuurlijke raatvernieuwing
- geen kans op residuen via gebruik van kunstraat mogelijk belast met chemische varroa-bestrijdingsmiddelen
- ondersteunt het natuurlijke gedrag van de bijen

Nadelen lattenkast

- kwetsbaarheid raten
- vraagt extra aandacht voor uitbouw van rechte raten
- reizen is minder goed mogelijk vanwege de kwetsbaarheid van nieuwe raten en de zwaarte van de lattenkast
- intensieve bedrijfsmethodes zijn niet eenvoudig uitvoerbaar
- slingerhoning is lastig te produceren
- varroabestrijding met Thymovarstrips en de Nassenheiderverdamper met mierenzuur is lastig maar mogelijk, maar Apiguard (blikje) en de Liebigdispenser (flacon) zijn niet makkelijk toe te passen.

(Voor een vierde mogelijkheid, zie *Bijenhouden november 2013, p.12. Red.*)

Voor een beginnende lattenkastimker is het begeleiden van een rechte raatbouw nog een leuke uitdaging. Bij een miniplusvolkje en een aflegger heb je al een goed begin en kun je door 1 of 2 toplatten per keer toe te voegen de raatbouw controleren.

Bijenhouden blijft een ambacht waarvoor kennis noodzakelijk is. Het volgen van een basis cursus is dan ook noodzakelijk. Er zijn basis cursussen waarin ook de lattenkast gebruikt wordt. Meer informatie kunt u opvragen bij ben.somdecerrff@telfort.nl 🍯

Interessante Engelstalige lectuur

Crowder, L. & H. Heather, 2012. *Top-bar beekeeping: organic practices for honeybee health*. Chelsea Green Publishing (Vermont USA). Te bestellen via fortheloveofbees.com.

Mangum, W.A., 2012. *Top-bar hive beekeeping: wisdom & pleasure combined*. Stinging Drone Publications (Virginia USA). Te bestellen via tbhsbywam.com.

Philip J. Chandler. *The barefoot beekeeper – low cost, low impact, natural beekeeping for everyone*; ISBN101409271145 ISBN139781409271147

Zie ook: *Bijenhouden november 2013, pag. 10-11.*